

A TEMES MEGYEI TISZTIKAR LEGKORÁBBI KIADVÁNYAI

Az alábbiakban arra teszünk kísérletet, hogy áttekintsük a Temes megyei tisztkar legkorábbi kiadványait, s e források alapján néhány fontos következtetést vonjunk le. Végezetül – mivel a szóban forgó oklevelek közül napjainkig csupán csak kettő jelent meg nyomtatásban – közreadjuk az eddig publikálatlan diplomák szövegét is.

A kutatók jelenleg azt a nézetet vallják, hogy a nemesi megye kezdetei ugyan a zalai szerviensek 1232. évi ítéletleveléhez (kehidai oklevél) köthetők, mégis magának a nemesi megye intézményének az országos elterjedése csak a 14. században következett be. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy a nemesi megye kialakulásának a 13. század első felében megindult folyamatát egy időre elakasztotta a mongol pusztítás, majd pedig az említett évszázad végére kiépülő tartományúri berendezkedés. Ehhez még hozzátehetjük: az oligarchák uralmának végleges felszámolása csak az utolsó „kiskirály”, Babonics János 1323. évi legyőzésével valósult meg, azaz csak ettől az időtől fogva beszélhetünk konszolidált hatalmi viszonyokról a Magyar Királyság határain belül.¹

A fentiekből adódóan a vizsgálódásaink keretétül szolgáló időszakot – némileg önkényesen – 1301 és 1342 közé tettük. Itt jegyezzük meg: az ezt megelőző periódussal azért nem foglalkozunk, mert az – nagyjában-egészében – a királyi vármegye történetéhez tartozik, tudniillik a Temes megyével kapcsolatos Árpád-kori forrásanyagban szolgabíráknak nem akadtunk a nyomára. Az sem mellékes körülmény továbbá, hogy

¹ A nemesi megyével foglalkozó régebbi szakirodalom két legfontosabb munkája: GÁBOR GYULA: A megyei intézmény alakulása és működése Nagy Lajos alatt. Budapest 1908; HOLUB JÓZSEF: Zala megye története a középkorban. Pécs 1929. Az újabb munkák közül az alábbiak érdemelnek figyelmet KRISTÓ GYULA: A vármegyék kialakulása Magyarországon. Budapest 1988. Kristó Gyula ebben a monográfiában minden egyes megye esetében nyomon követi a nemesi megye kialakulásának körülményeit is! Az általa közölt adatokra is építve készítette el Zsoldos Attila azt a térképet, amely az egyes magyarországi megyékkel kapcsolatosan feltüntette a szolgabírák első ismert említésének, illetve az első ismert megyei kiadvány keltének az évét. ZSOLDOS ATTILA: A megyei intézmény a 14. század második felében. In: Korai magyar történeti lexikon. (9–14. század). Főszerk.: KRISTÓ GYULA. Szerk.: ENGEL PÁL–MAKK FERENC. Budapest 1994. (a továbbiakban: KMTL) 488–489. k. Ezen a térképen Temes megye esetében az 1337. év szerepel. A fenti vizsgálódások eredményeként ezt az évet 1321-re módosíthatjuk. Ld. még: ENGEL PÁL: Nemesi megye. Uo. 484; ENGEL PÁL–KRISTÓ GYULA–KUBINYI ANDRÁS: Magyarország története 1301–1526. Budapest 1998. 104–107. Külön említést érdemel, hogy a közelmúltban megjelent Pest megye történetének modern, monografikus feldolgozása, amely részletesen tárgyalja a nemesi megye működését is. TRINGLI ISTVÁN: Pest megye a késő középkorban. In: ZSOLDOS ATTILA–TORMA ISTVÁN: Pest megye monográfiája I/2. A honfoglalástól 1686-ig. Budapest 2001. 145–194.

az 1301 előtti kútfők csak Temes megye meglétéről, illetve a temesi ispánok (*comites*) személyéről, valamint bizonyos esetekben – témánk szempontjából lényegesnek nem tekinthető – tevékenységéről tájékoztatnak.²

A Magyar Országos Levéltár Mohács előtti anyagának, továbbá Fekete Nagy Antal: *A Temesi Bánság Okmánytára* címet viselő, kéziratban maradt munkájának, valamint az Anjou-kori oklevéltár eddig megjelent köteteinek az átvizsgálása után világossá vált: az 1301 és 1342 közti időszakból összesen öt olyan oklevél maradt fenn, amelyet a Temes megyei tisztikar, vagyis a megye ispánja (alispánja) és a szolgabírák adtak ki. A szóban forgó öt oklevél az alábbi időpontokban keletkezett: 1321. december 15., 1335. szeptember 12., 1336. február 20., 1337. április 22. és 1338. október 27. Közülük az első kettő nem található meg az Országos Levéltár Mohács előtti gyűjteményében, tudniillik ezek az oklevelek, amelyek egykor a Baththyány család körmendi levéltárában voltak, az idők során – valószínűleg a II. világháború alatt vagy nem sokkal azt követően – megsemmisültek. Ennek ellenére szövegük ma is tanulmányozható, mert Fekete Nagy Antal akkor, amikor *A Temesi Bánság Okmánytára* címet viselő forráskiadványának az anyagát összeállította, szó szerinti másolatot készített róluk. Az 1321. december 15-én kelt oklevél eredeti példányát még Turchányi Tihamér is használta, aki 1903-ban megjelent munkájában regesztát közölt arról.³ Az 1336-ban, 1337-ben, illetve 1338-ban keletkezett három oklevél eredeti példányát viszont ma az Országos Levéltárban őrzik: az első jelzete Dl. 40721, a másodiké Dl. 51054, a harmadiké pedig Dl. 40789. Az általunk vizsgált öt oklevél közül csupán kettőnek, az 1336. február 20-án és az 1337. április 22-én keletkezettnek létezik nyomtatott kiadása. Az 1336. évit a Duna–Tisza–Maros-köz középkori történetének jeles romániai kutatója, Costin Feneșan 1977-ben a Ștefan Mețeș 85. születésnapja alkalmából készült emlékkönyvbe írt tanulmánya mellékleteként *in extenso* formában közzétette.⁴ Mivel ehhez a kiadványhoz Magyarországon nem könnyű hozzájutni, ráadásul – véleményünk szerint – Costin Feneșan egy helyen igencsak téves olvasatot adott, ezért mindenképpen indokoltnak tartjuk ezen

² KRISTÓ GYULA: A vármegyék kialakulása Magyarországon, i.m. 463–465. PETROVICS ISTVÁN: A Duna–Tisza–Maros-köz és Temesvár egyházi viszonyai a középkorban. Történelmi vázlat tényekkel és kérdőjelekkel. In: BÁRDI NÁNDOR–FLEISZ JÁNOS–PÁL JUDIT (szerk.): Erdélyi város-történeti tanulmányok. Csíkszereda 2001. 44–50.

³ TURCHÁNYI TIHAMÉR: A Délvidék történetére vonatkozó oklevél-kivonatok. In: Történelmi és Régészeti Értesítő. A Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeumtársulat Közlönye 19 (1903) 83–95. FEKETE NAGY ANTAL: A Temesi Bánság Okmánytára 1093–1590. Kézirat. FEKETE NAGY ANTAL hagyatéka. Magyar Országos Levéltár. P szekció 1732. Magyar Országos Levéltár Mohács előtti gyűjtemény. Anjou-kori Oklevéltár (Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia). Szerk.: KRISTÓ GYULA: I–VI. (1301–1322); BLAZOVICH LÁSZLÓ–GÉCZI LAJOS: VII. (1323); BLAZOVICH LÁSZLÓ: VIII. (1324); GÉCZI LAJOS: IX. (1325); BLAZOVICH LÁSZLÓ–GÉCZI LAJOS: X. (1326); ALMÁSI TIBOR: XI. (1327); Uő.: XII. (1328); PITI FERENC: XXIII. (1339); Uő.: XXIV. (1340), Budapest–Szeged 1990–2001.

⁴ COSTIN FENEȘAN: Noi informații privind iobăgimea din Banat în secolul al XIV-lea. In: Ștefan Mețeș la 85 de ani. Cluj-Napoca 1977. Din publicațiile Arhivelor Statului Cluj-Napoca. Nr. 2 [8]. Serie nouă. 225–229.

oklevélnek is a jelen tanulmányban történő közzétételét. Ezzel szemben az 1337. április 22-én kelt oklevél publikálásától e helyütt eltekinthetünk, hiszen az megbízható olvasatban és *in extenso* formában két korábbi hazai okmánytárban is napvilágot látott.⁵

Az öt oklevél közül csak egyben, a legkorábbiban szerepel keltezési hely. Ez nem más, mint Temesvár. Az a körülmény, hogy a megyei tisztikar okleveleinek kibocsátási helyét a legkorábbi, tehát az 1321-ben kiadott diploma őrizte meg, kétségtelenül felértékeli ennek az információnak a jelentőségét, s valószínűsíti azt, hogy a többi okmányt is Temesvárott állították ki. A megyei törvényszék (*sedes iudiciaria, sedria*) napját mind az öt oklevél keddre (*feria tertia*) teszi.⁶ Valamennyi oklevél említést tesz a szolgabírákról (*iudices nobilium*): egy esetben név szerint sorolja fel őket: István, Gergely, Mihály (1321), kétszer a számukat adja meg: *quatuor iudices nobilium* (1336 és 1337), két esetben pedig arra történik utalás, hogy az oklevelet az alispán és a szolgabírák együttesen adták ki (1335, 1338). Magától értetődő módon mind az öt oklevélben olvashatunk a megye élén álló tisztviselőről, az ispánról (*comes*), akit a király nevezett ki, vagy az őt helyettesítő, az ispán familiárisának számító alispánról (*vicecomes*). Az oklevelek nemcsak magáról a tisztségről tesznek említést, hanem megadják az ispán/alispán nevét is. Az ispánnal és az alispánnal kapcsolatosan – érdekes módon – négy oklevélben a Miklós név szerepel, ám csak egy esetben találkozunk a keresztnév mellett „családnévvel”: Tót Miklós (1338: *Nicolaus dictus Tot*). Az 1321. és 1337. évi oklevélben a szolgabírák mellett a temesi ispánok, [Nevnai Treutel] Miklós és [Toldi] Csóka mesterek bukkannak fel – akiknek családi hovatartozását egyébként részben az említett diplomák, részben pedig más források révén tudjuk megállapítani –, míg a többiben az alispánról olvashatunk. Treutel Miklós és Toldi Csóka ispánokat, illetve a másik három alispánt mesternek (*magister*) nevezik a vizsgált források. A Temes megyei tisztikar által kibocsátott oklevelekben említett ispánok, illetve alispánok közül csupán Treutel Miklósról és Toldi Csókáról rendelkezünk bővebb ismeretekkel.

Temes megye 14–15. századi ispánjainak és alispánjainak a listáját legutóbb Engel Pál állította össze Magyarország világi archontológiája 1301–1457 című munkájában.⁷

⁵ Oklevelek Temesvármegye és Temesvárváros történetéhez. Másolta és gyűjtötte PESTY FRIGYES. A Magyar Tudományos Akadémia Tört. Bizottsága rendeletéből sajtó alá rendezte ORTVAY TIVADAR. I. 1183–1430. Pozsony 1896. Temesvármegye és Temesvárváros története IV. 44–45., NAGY IMRE–TASNÁDI NAGY GYULA: Anjoukori Okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. I–VII. Budapest 1878–1920. III. 347–348. Az oklevél magyar nyelvű regesztáját ld. A nagykállói Kállai-család levéltára. (Az oklevelek és egyéb iratok kivonatai.) I–II. Budapest 1943. I. 119. Az oklevél román nyelvű fordítását ld. Documente privind istoria României. Documenta Romaniae historica. Veacul XIV. C. Transilvania. Vol. III. (1331–1340). București 1954. 409–410.

⁶ A nemesi megye és a vármegyei törvényszék kapcsolatát Csukovits Enikő vizsgálta. CSUKOVITS ENIKŐ: Sedriahelyek – megyeszékhelyek a középkorban. Történelmi Szemle 39 (1997) 363–386.

⁷ ENGEL PÁL: Magyarország világi archontológiája. 1301–1457. I–II. História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 5. Budapest 1996. 202–205. A temesi ispánok listájának korábbi összeállítása Pesty Frigyes nevéhez fűződik. PESTY FRIGYES: Temes vármegye főispánjai, a temesvári pasák és tartományi elnökök. Magyar Történelmi Tár 12 (1863) 159–237.

Ezt a listát az általunk vizsgált kútfők segítségével még tovább pontosíthatjuk. Az 1335. szeptember 12-én kelt oklevél, amelyet Miklós mester temesi alispán és a szolgabírák adtak ki, említést tesz Tamás mesterről, aki ekkor minden kétséget kizáróan Temes megye ispánja volt (... *magister Thomas comes Thimisiensis domi non fuit...*). Mivel Tamás mesterről csupán ez az egyetlen adat maradt fenn, így családi hovatarozását nem tudjuk meghatározni. 1335-ben való felbukkanása alapján viszont valószínűsíthető, hogy [Jánki] „Pap” Miklós után lett Temes megye ispánja, őt magát pedig Toldi Csóka váltotta fel ebben a tisztségben. Az ugyanebben az oklevélben szereplő temesi alispán, Miklós mester pedig ugyanaz a személy lehet, aki a négy szolgabíróval együtt kiadta az 1336. február 20-ai oklevelet. Sajnos, a rendelkezésre álló információk alapján Miklós mester családi kapcsolatait nem tudjuk rekonstruálni. Engel Pál összeállításával összefüggésben még annyi megjegyzés kívánkozik ide, hogy Nevnai Treutel Miklóst már egy 1316. január 7-én kelt oklevél temesi ispánként említi,⁸ vagyis Engel adatával ellentétben Treutel Miklós nem 1318-ban, hanem 1316-ban – sőt, minden bizonnyal ennél is korábban – került Temes megye élére.

A vizsgált források rendkívül fontosnak tekinthetők, hiszen egyértelműen bizonyítják, hogy Temes megye a 14. század 20-as, illetőleg 30-as éveiben már nemesi megyeként áll előttünk. A királyi vármegyéből nemesivé történő átalakulás folyamatáról okleveles adatok nem maradtak fenn, de azt most már biztosan állíthatjuk, hogy ez az átalakulás 1321-re végbement. Az 1321. évi oklevél azt bizonyítja, hogy Temesvár már a kezdetektől fogva a nemesi megye székhelye volt, hiszen sedriahelynek számított. A nemesi megyévé váló átalakulás Temes megye esetében nem járt együtt székhelyváltással, ugyanis a királyi vármegyének szintén a Bega, azaz akkor a Temes partján található ispáni vár és preurbánus város volt a központja. A 14. század második feléből, illetőleg a 15. századból származó adatok azt bizonyítják, hogy a megyei törvényszéket a későbbiek során is a keddi napon tartották, s sedriahelynek Temes megyében csak a királyi földesúri városnak számító Temesvár tekinthető.⁹ Ebben nyilvánvalóan meghatározó szerepet játszott Temesvár földrajzi fekvése, úthálózati csomópont jellege.

Mellőzve e helyütt a vizsgált oklevelek részletes elemzését, azok tartalmával kapcsolatosan most csupán a következő megjegyzésekre van lehetőségünk. A szóban forgó kútfők azt bizonyítják, hogy már a 14. század első felében fontos szerepet játszott a Duna–Tisza–Maros-közben a Bár-Kalán nemből származó szeri/szödi Pósa család öse, Pósa, valamint a Himfi család két tagja, Him fia László és Pál.¹⁰ Az oklevelekben említett helységek közül kiemelkedik Sadan (Feneşannál Gadan!), amely a Temesvártól északra található Mezősadánnyal (ma: Corneşti, Románia) azonos. E falu közelében feküdt a későbbiek során elpusztult Háromárok és Fele, amely települések neve

⁸ Anjou-kori oklevéltár IV., i. m. a 223. és 224. számú regeszta között.

⁹ Például: 1351. augusztus 2. = DI. 41167; 1392. szeptember 17. = DI. 91993.; 1496. október 4. = DI. 86024. Vö. CSUKOVITS ENIKŐ: Sedriahelyek, i. m. 366, 368, 384.

¹⁰ ENGEL PÁL: Magyar középkori adattár. Magyarország világi archontológiája. Középkori magyar genealógia. [CD-ROM, Arcanum Digitéka] MTA Történettudományi Intézete. Budapest 2001.

Háromároki Sárhajúnak mondott Pál (*Paulus dictus Sarhau de Haromaruk*), valamint Felei Fábián (*Fabianus de Fele*) nevében bukkan fel a vizsgált kútfőkben. Nem hagyhatjuk továbbá szó nélkül azt a tényt, hogy miután Feneşan Mezőzsadány nevét Gadanak, s nem Sadan-nak olvasta, ezért a szóban forgó települést nem is tudta azonosítani.¹¹

Az oklevelek közlésével összefüggésben a következőket kívánjuk megjegyezni. A forrásokat úgy adjuk közre, ahogy azok Fekete Nagy Antal olvasatában a Temesi Bánság Okmánytárában található. Az okleveleket megelőző magyar nyelvű regeszták szintén Fekete Nagy Antaltól származnak. Mivel az 1321. és 1335. évi oklevelek eredeti példánya megsemmisült, ezért csak az 1336. és 1338. évi diplomák esetében nyílt lehetőségünk arra, hogy Fekete Nagy Antal olvasatát egybevevessük az eredeti kútfőkkel. Az eredeti oklevelek áttanulmányozása megerősítette Fekete Nagy Antal olvasatának helyességét. Itt kívánunk kitérni arra a fentebb már jelzett problémára, hogy az 1336. évi oklevél kapcsán egy szövegrészt illetően elfogadhatatlannak tartjuk Costin Feneşan olvasatát. Arról van szó ugyanis, hogy Feneşan a *clamis* (köpeny) szó tárgyesetét (*clamidem*) tévesen *Davidem*-nek olvasta. Ebből adódóan nála a következőképpen alakul az oklevél szövege: „... *qui magister Paulus ipsius hominis, uidelicet iobagionis Fabiani, unum equum, duas marcas uallentem, potencialiter absque iudicio abstulisset et post hoc cum secundario idem homo pro suo equo iuisset, unus filius ipsius magistri Pauli Dauidem, eiusdem filium, potencialiter abstulisset et sic desolationem per ipsum magistrum Paulum haberet...*”. A további apróbb olvasati eltéréseket nem kívánjuk részletezni, csupán arra hívjuk fel a figyelmet, hogy az oklevél keltét Feneşan február 20-a helyett 16-ára teszi, ami szintén elfogadhatatlan.¹²

*

¹¹ COSTIN FENEŞAN: Noi informații privind iobăgimea din Banat, i.m. 225–228.; Zsadányra ld. ORTVAY TIVADAR: Magyarország egyházi földleírása a XIV. század elején a pápai tizedjegyzékek alapján feltüntetve. I–II. Budapest 1891–1892. I. 456–457. CSÁNKI DEZSŐ: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I–III., V. Budapest 1890–1913. II. 72.; MILLEKER BÓDOG: Délmagyarország középkori földrajza. Temesvár 1915. 260.; ENGEL PÁL: A temesvári és moldovai szandzsák törökkori települései. (1554–1579). Dél-alföldi Évszázadok 8. Szeged 1996. 154. Fele falura ld. MILLEKER BÓDOG: Délmagyarország középkori földrajza, i.m. 182., ENGEL PÁL: A temesvári és moldovai szandzsák törökkori települései, i.m. 53; Háromárokra ld. CSÁNKI DEZSŐ: Magyarország történelmi földrajza, i.m. II. 41., MILLEKER BÓDOG: Délmagyarország középkori földrajza, i.m. 192.

¹² COSTIN FENEŞAN: Noi informații privind iobăgimea din Banat, i.m. 227. A *clamis* szóra ld. A magyarországi középkori latinság szótára (*Lexikon Latinitas Medii Aevii Hungariae*) II/1. C. 107.

1.

1321. december 15.

Miklós mester temesi ispán, valamint István, Gergely és Mihály szolgabírák a Him fia László által Izsép fia Péter ellen indított pert királyi parancsra elhalasztják.

Eredeti, hártján, hátlapján két zárópecsét töredékeivel. Herceg Batthyány család levéltára Körmenden. Miscell. Heimiana. N. 38.

Nos magister Nicolaus comes Themisiensis, Stephanus, Gregorius et Michael iudices nobilium de eodem damus pro memoria, quod causam quam Ladislaus filius Heem contra Petrum filium Isep feria tertia proxima post octavas sancti Nicolai confessoris coram nobis movere habebat, ob preceptum domini regis ad feriam tertiam proximam ante octavas Epiphaniarum Domini duximus prorogandam. Datum in Themeswar, die et termino prenotatis, anno Domini M^oCCC^o vicesimo primo.

Kívül: Pro Ladislao filio Heem contra Petrum filium Isep ad dictarum presentium prorogataria (sic!).

Az oklevél újabb keletű magyar nyelvű regesztáját ld. Kristó Gyula (szerk.): Anjoukori oklevéltár, i. m. VI. 353. sz.

2.

1335. szeptember 12.

Miklós mester temesi alispán és a szolgabírák a Lippai Fodor Pál és Háromárok Sárhajú Pál által rokonuk, Lőrinc kirablása miatt Sár Domokos fia Mihály, szolgálja, Laursauz Mihály és jobbágya, Pál ellen indított pert királyi parancsra elhalasztja.

Eredeti, hátlapján három gyűrűs zárópecsét töredékeivel. Herceg Batthyány család levéltára Körmenden. Miscell. Heimiana. N. 68.

Nos magister Nicolaus vicecomes Themisiensis et iudices nobilium de eodem damus pro memoria, quod cum Paulus dictus Fodor de Lipa et Paulus dictus Sarhau de Haromaruk pro spoliacione et dimembracione Laurencii fratris ipsorum Michaelis filium Dominici dicti Sar ad nostram citassent presentiam Michaelis dictum Laursauz(?) suum servientem et Paulum suum jobagium servitorem feria tertia proxima post festum Nativitatis beate virginis Marie pro termino assignando, ipso termino adveniente predicti Paulus de Lipa et Paulus de Haromaruk comparuerunt personaliter, pro predicto vero Michaelis filio Dominici comparuit Dominicus suus serviens, qui exhibuit literas domini regis super hoc, ut ipsum Michaelis iudicare non deberemus unde quia magister Thomas comes Thimisiensis domi non fuit, ad quindenas predicti termini ipsam causam prorogavimus partibus predictis coram nobis comparendi et predictus

magister Thomas super predictam literam domini regis arbitretur. Datum in termino prehabito, anno domini M^oCCC^oXXX^{mo} quinto.

Kívül: Prorogatoria pro Paulo de Lipa et Paulo de Harumaruk contra Michaellem filium Dominici dicti Sar.

3.

1336. február 20.

Miklós mester Temes vármegye alispánja és a szolgabírák a Felei Fábián által Himfia Pál mester ellen indított pert, mely szerint Pál egyik jobbágyától egy lovat és egy köpenyeget Zsadányban elvett, ítélelhozatal végett elhalasztja.

Eredeti, hátlapján egy ovális zárópecsét felének nyomaival és három gyűrűs zárópecsét töredékeivel. Orsz. Levéltár. Múz. lvt. Törzsanyag. [Dl. 40721]

Nos magister Nicolaus vicecomes Themesiensis et quatuor iudices nobilium de eodem damus pro memoria, quod cum secundum continentiam priorum litterarum nostrarum feria tertia proxima post dierum cinerum magister Paulus filius Heem contra Fabianum de Fele coram nobis comparere debuisset, ipso termino adveniente partes comparuerunt, ut debeant, tandem predictus Fabianus contra predictum magistrum Paulum proposuit per hunc modum, ut unus jobagio de possessione ipsius magistri Pauli recepta licentia libere ad se videlicet Fele venisset et demum ad Sadan ad ecclesiam ivisset, qui magister Paulus ipsius hominis videlicet jobagionis Fabiani unum equum duas marcas vallentem potentialiter absque iudicio absque iudicio [sic!, kétszer] abstulisset et post hoc cum secundario idem homo pro suo equo ivisset, unus filius ipsius magistri Pauli clamidem eiusdem similiter potentialiter abstulisset et sic desolationem per ipsum magistrum Paulum haberet. Qui magister Paulus audiens ipsam propositionem non respondit, sed a nobis iustitiam postulavit dicendo, ut ipse Fabianus nec diem sue propositionis exposuisset, nec nomen ipsius sui jobagionis nominasset, nec haberet aliquam rationem, ut causam ipsius hominis vel dampna possit requirere, unde nos partium propositionibus auditis ipsam causam ad octavas predicti termini prorogavimus cum nobilibus provintie arbitrandi in quibus vel pro quanto ipse Fabianus in executione ipsius cause contra antedictum magistrum Paulum teneatur. Datum is termino prehabito anno domini M^oCCC^oXXX^{mo} sexto.

Kívül: Memorialis pro magistro Paulo filio Heem contra Fabianum de Fele.

1338. október 27.

Tót Miklós mester temesi alispán és a szolgabírák bizonyítják, hogy Szeri Pósa mester szervienesei, Miklós és András panasza tárgyában, mely szerint a tőlük ellopott két ló Zsadányban Him fia Pál mester házában van, Bakó és Gyenge István ispánok vizsgálatot tartottak, de a két lovat nem találták Pál mester házában.

Eredeti, hátlapján két gyűrűs zárópecsét nyomaival. Orsz. Levéltár. Múz. lvt. Törzsanyag. [OL. DI. 40789]

Nos magister Nicolaus dictus Tot vicecomes Thimusiensis et iudices nobilium de eodem damus pro memoria, quod feria quinta proxima ante festum beati Demetrii martiris accedentes ad nostram presentiam Nicolaus et Andreas servientes magistri Pouse de Scer et dixerunt, quod duos equos ipsorum furtive recepissent, qui equi nunc essent in Sadan in domo magistri Pauli filii Heem et petiverunt nostros homines, cum quibus in domo ipsius magistri Pauli ipsos equos requirerent et adsumpserent ad confusionem capitis ipsorum, ut ipsos equos in domo predicti magistri Pauli invenirent. Unde nos misimus comitem Bako et unum ex nobis, comitem Stephanum dictum Genge, qui ad nos reversi nobis retulerunt, ut predicti Nicolaus et Andreas cum ipsis curiam et domum predicti magistri Pauli inquirere et requirere fecissent et ipsos equos ibi invenire non potuissent. Datum feria tertia proxima post predictum terminum, anno domini M^o CCC^o XXX^{mo} octavo.

Kívül: Iudicialis pro magistro Paulo filio Heem contra Nicolaum et Andream servientes magistri Pouse.

István Petrovics

THE EARLIEST CHARTERS ISSUED BY THE OFFICERS OF THE
COUNTY OF TEMES

The author has collected and examined the charters from the period between 1301 and 1342 that were issued by the *(vice)comites* and the elected judges (*iudices nobilitium*) of the county of Temes. His research into the medieval history of the county of Temes clarified that altogether five charters of the above type have come down to posterity from the first half of the fourteenth century. With the help of these charters – of which only two have previously been published – the author proves that the royal county of Temes had gone through fundamental changes in the late thirteenth century, resulting in the emergence of the noble county, i.e. the self-governing corporation of the lesser nobility. The first written document referring to the existence of the noble county of Temes is from the year 1321.